

ՔՐԻՍՏՈՍ

ՀԱՆՔԵՍ

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 30

||

27 ՅՈՒԼԻՍ 1902

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրական. — Սերմանեցե՛ք եւ պիտի հնձե՛ք

Վեր. Ա. Կ. Պետիկեան

Խեղանդամի մը շուրջը

Ռումոյա (Թերթոն)

Քաղաքական. — Փակուած Վարժարանները =

Էտուարս քաղաւորին քաղաքորսինը =

Պօքա եւ Տըշարեյ զօրավարները = Սպա-

նիոյ Մայր Թագուհիին : Ճամբորդորսինը

= Գնդապետ Լիւնջ = Ամերիկայի ելմը-

սական կացութիւնը

Մտածումներ

Թղթակցութիւն Հալեպէն

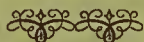
Ներքին Լուրեր

ԾԱԿՈՐՈՍ Հ. ՃԷՃԻՉԵԱՆ

ՆԱԵՆՈՄԻՍ

Գ. ՉՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Հատը 40 փարա

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Պապ Ալի Ճասսէսի, Բաշիս Էմինի Խան, Թիւ 38

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS

PHYSICS

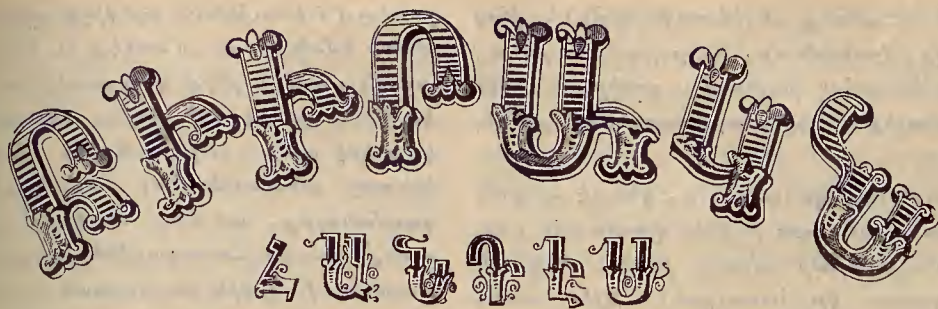
PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

PHYSICS

Ազգային, Գիտական, Գրական եւ Քաղաքական

Ի. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 30

||

27 ՅՈՒԼԻՍ 1902

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը մեկ անգամ մը. — 2. Տարեկան բաժնեգրինն է Պոլսոյ եւ Գաւառներու համար 50 դրո., Արսասանմանի համար՝ 5 ռուպլի. կամ 12 ժրանք կամ 2 $\frac{1}{2}$ տոլար, քրքասաւորեան ծախքը մեր վրայ: — 3. Զեռնէ կը ծախուի հասք 40 փարայի: — 4. « ԲԻԻՐԱԿՆ » ի վերաբերեալ բաժանորդագին, նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Կ. Պոլիս, Պայայ Հաւասի միջոցաւ՝ Ռոպէզ Գօլէն, Բրոժ. Յակոբոս Հ. Ճէնիգեանի . — 5. Անվնար նամակ կամ գրութիւն չընդունուիր. — 6. Տասը օրինակի բաժանորդ զանոոցին մէկ օրինակ նուէր կը տրուի:

ՍԵՐՄԱՆԵՑԷՔ ԵՒ ՊԻՏԻ ՀՆՁԷՔ

Բոլոր քաղաքակրթութիւնը, եւ տոհմական մտաւոր եւ բարոյական յառաջդիմութիւնները այս մեծ ու հիմնական սկզբունքին վրայ հիմնուած են: Սերմանել պէտք է նաեւ համար. տալու է նախ որ իրաւունք ունենաք ստանալու: Աշխատութիւն եւ բարոյական զոհողութիւն հարկ է որպէս զի վարձատրուինք: Ասիկա թէ բնութեան եւ թէ մարդկային ընկերութեան հիմնական օրէնքն է: Ու Ս. Գրքին ալ օրէնքն է: Մեր վերջ եւ վարդապետը ըսաւ « Տուէք եւ պիտի տրուի ձեզի »: Թող լաւ տպաւորուի այս մեր մտքին վրայ որ միշտ կ'սպասենք որ մեր տրուի առանց մեր կողմէն նախապէս հարկ եղած նիւթական եւ բարոյական բան մը կատարելու: Զրի վարձատրութիւններու պատգոյնը ենք միշտ. կը կարծենք թէ ժամանակին կամ հովերուն թեւին վրայ օր մը պիտի

տի հասնի մեզի մեր փափաքածը ու է մէկ բարոյական բաղձանքը, եւ կամ ինչ որ մարդուս պէտք կը համարինք, Դեռ չատ տկարամիտ ենք այս մասին, ու ողջամիտ հրահանգութեան շատ կը կարօտինք: Մինչեւ որ երկրագործը իր սերմը աւօսներու չը տայ, աւօսները կը դնեն իր ձեռքը պատուական, ոսկեղէն հունձքը. ուրկէ կուգայ այն հունձքը, երկինքէն, հովերէն, ոսկեփայլ արեւէն: Այո, այս ամենէն, Բայց այս ամէն ոյժերը բացարձակապէս անզօր կը մնան, եթէ ժամանակին սերմը աւօսին մէջ չդրուի. ինչպէս կ'արտադրուին խաղողի անոյղ ողկոյզները զորս քանի մը օրէն պիտի քաղեն այգիներէն. Թող այգեպանը իր քրտինքը տայ այգիին եւ որթերը չուտով պիտի տան իրենց ծիրանեփայլ հեղուկը: Թող մշակը իր մտածութիւնը տայ իր ար-

տերուն ու անոնք բեղմնաուր կըլլան. թող հնարիչը, էտիսըն մը, իր բոլոր տաղանսը նուիրէ եւ ահա ձայնագիր գործիքին պէս զարմանալիքներ կը վարձատրեն զինքը լի- ուլի :

Բնութիւնը պահանջող է, կ'ուզէ որ դուն տաս նախ. եւ ապա ինք կը վարձատրէ քեզ, եթէ խնայողաբար տրուի իրեն, ինք ալ խնայողաբար կը հատուցանէ : Եթէ առա- տաբար տրուի՝ առատօրէն կը հատուցուի : Բիշ աշխատութիւն, քիչ մտածութիւն տուր եւ արդիւնքը կ'ըլլայ փոքրիկ, աննշան եւ անգոհացուցիչ : Խորունկ մտածէ՛, մի խնայեր ջանք եւ աշխատութեան, արդիւնքը կ'ըլլայ շատ գոհացուցիչ : Բու բոլոր ունեցածդ տուր Աստուծոյ, եթէ մէկ տաղանդ ունիս միայն, տուր զայն Աստուծոյ եւ Աստուած չանցործելով զանիկա, տասը տաղանդ պիտի վերադարձնէ քեզի : Գաւաթ մը պաղ ջուր տուր եւ կենաց ջուրի գետեր պիտի ունենաս : Բու հացէդ քու հագոստէդ ու- ըրչներուն բաժին հանէ եւ պիտի տրուի քե- ղի ինչոյք, պատմուճան եւ տուն մը որ շատ բնակարաններ ունի : Այս է բնութեան եւ Աստուծոյ պայմանը : Տուր, լեցուն չա- փով տուր եւ պիտի տրուի քեզի երկնային հնձողներէն : Մարդկային յառաջադիմութեան պատմութիւնը այս է, այս է Բրիտանի հրաւէրը տալու, եւ մարդուն պատասխանը այդ հրա- լէրին : Ո՛րչափ մարդ հնազանդի այդ հրա- լէրին, այնքան մեծ է յառաջդիմութիւնը, որքան խոստափի անկէ այնքան հեռի է յա- ռաջադիմութենէ : Մարդկային քաղաքակը- թութեան եւ զարգացման պատմութիւնը այս սկզբունքին կիրառութեան պատմութիւնն է միայն ու ոչ այլ ինչ :

Բրիտանիական բոլոր սկզբունքները ընդհանրական են : Անոնք ոչ մասնաւոր տե- ղի մը կը վերաբերին, ոչ մասնաւոր սոցիալի մը ու ոչ ալ մասնաւոր դարձ մը : Ամէն տեղ, ամէն ցեղերու մէջ, ու ամէն դարե- րու մէջ ճշմարիտ են անոնք : Միջօրէական գիծերու պէս են, որոնք իրենց մէջ կը պար- փակեն ամէն ոյժ, ամէն մարդիկ եւ ամէն

շարժում : Բնութիւնն ալ ճիշդ քրիստոնէս- թեան նման կ'ըսէ, « տուէք եւ ձեզի պիտի տրուի : » Աչքերնիդ դարցուցէք ամէն կողմ եւ պիտի տեսնէք թէ նոյն սկզբունքն է որ կը տիրէ ամէն կողմ : Արեւը ջերմութիւն կուտայ անտառներուն, ու ետքը, ինչ զարմանալիք, ածուխը ու ծառին փայտը, որոնք արեւին ճառագայթներով շինուեցան, վառուելով՝ կրկին ետ կուտան ու կը զրկեն զէպի երկինք այն ջերմութիւնը որ իրենք առեր էին արեւէն : Բեւեռային սահմա- ընէն, սառուցեալ ծովերէն կուգան սառնու- կոյտներ, ցրտին հոսանքներ, զովացնելու համար արեւադարձային կիզիչ սահմանները եւ արեւադարձային երկիրներն ալ կուտան այն տաքուկ հոտանքը կըլֆ Սթրիմը որ Մեքսիկայի ծոցէն դուրս կը հոսի եւ կը տանի անոյշ ջերմութիւն մը բոլոր հիւսի- սային Ամերիկայի եզերքներուն, ու յետո՛ւ տարածուելով եւ հովահարի մը ձեւը առ- նելով, կը թանայ բոլոր Եւրոպայի ծով- զերքը ու տաքուկ ազդեցութեամբ կ'ըս- տեղծէ թուզ, ձիթապտուղ եւ խաղող բո- լոր այն եզերքներուն վրայ ուր կ'այցելէ՝ այսպէս մինչ ցրտասառոյց երկիրներէն դու- վութիւն կուգայ հրատապ երկիրներու, հը- րատապ երկիրներն ալ իրենց տաք շունչով կը փոխարինեն իրենց տրուածը : Գարնան մէջ հողը իր գանձերը կուտայ աճող ծառե- րուն, եւ ահա աշնան մէջ ծառը իր տերեւ- ները կը թափէ հողին վրայ որպէս զի զա- նիկա աւելի հարուստ եւ աւելի խորունկը- նէ :

Այս սկզբունքը նաեւ անձնական է, տուր քու մարմնոյդ կերակուր ու մարմինդ քեզի մտաւոր զօրութիւն կուտայ, ուղեղիդ քուն ու հանգիստ տուր, եւ ուղեղդ քեզի պիտի տայ ջինջ եւ յստակ խուհուրդներ : Տուր միտքդ ապառաժներուն, անբերրի, լերի եւ ըարձրարեքձ ապառաժներուն եւ ծայրե- րը կը փոխուին, գիրքի էջեր կ'ըլլան եւ քե- ղի կուտան պատմութիւն մը որ ետ կը տա- նի զքեզ հազարաւոր, եւ միլիոնաւոր տարի- ներ : Ֆրանքլին, Մօրս եւ ուրիշներ տուն իրենց միտքը եւ մտածումները փայլակն որ

ընդամենը հորիզոնէն, եւ անոնք ինքնինքին ետ տուին այս մարդոց ձեռքը ընդ, հեզիկ եւ հնազանդ արեւու ճառագայթներու պէս: Թող Հովարտի պէս խառնաբերութիւնը մը տայ իր սէրը եւ անձնուէր խառնաբերութիւնը իրեն ետ պիտի տայ յիշատակարաններ եւ երախտագէտ յիշողութիւն: Տուր հնազանդութիւն խղճմտանքի եւ խառնուոյ եւ Աստուած ինքզինքը պիտի տայ քեզի:

Այս օրէնքը ոչ թէ միայն բնական սկզբունք մըն է, այլ նաեւ հոգեւոր: Արձանագրին պատմութիւնը լսած էք. ամէն տղայ կը լսէ այդ արձագանգին պատմութիւնը, իր մօրը ծունկին վրայ: Տղայ մը լեռ ելի էր, սկսաւ պոռալ կանչել ու իրեն անակ եկաւ որ պահուըտած օտարական տղայ մը զինքը կը ծաղրէ միեւնոյն ձայները արձակելով: Կրակ կտրեցաւ այս նախատինքն վրայ, եւ սկսաւ նախատինքներ ու լեռնաձառաններ թափել պահուըտած տղուն վրայ: Բայց վերի ժայռերը այս նախատանք բռները ամէնքն ալ կրկին ճշդութեամբ իրեն դարձուցին: Այն ատեն զայրացած եւ իրի արցունքներ թափելով գնաց մօրը պատմելու պատահածը: Մայրը քաղցրութեամբ յորդորեց տղան որ կրկին դառնայ երէտ տեղը եւ ան պահուըտած տղուն անոյշ քեզեր ընէ եւ սիրալիր բարեկներ տայ: Ու ան օտարականը հիմա նոյն անուշութիւնը եւ դարձուց իրեն: Բարի խօսքերը արձագանգի միջոցով կրկին իրեն դարձեր էին: Այսպէս է ընկերական կեանքի մէջ ալ: Երբեքային ընկերութիւնը արձագանքի մը պէտք ետ կուտայ մեզի մեր վարմունքը, մեր խոսքը եւ մեր կերպերը: Ի՞նչ իրաւունք ունիք մեր ընկերներէն պահանջելու որ մենք համար քաղցր, կարեկիր եւ մարդասէր ընենք, մինչ մենք երբեք այդ օրինակ վարմունք մը ցոյց տուած չենք: Ի՞նչ իրաւունք ունիք սպասելու որ մարդիկ օգնեն մեզի, մինչ մենք բնաւ օգնութիւն մը, թող ըլլայ փոքր, ընծայած չենք: Մարդկային ընկերութիւնը, ժողովուրդները միշտ չեն վտ-

րանած մեծարելու եւ բարձրացնելու յիշատակը անոնց օրոնք ծառայութիւն մը ըրած են: Կոթողներ, արձաններ, յիշատակարաններ բաղմամբութիւն քաղաքներու եւ շքեղ հրապարակներու վրայ իրենց լուին բայց պերճախօս ձայնովը կը յեղյեղեն եւ որոտումնէրու պէս կը գոռացնեն այս մեծ ու անյեղի ճշմարտութիւնը՝ « Սերմանեցէք եւ պիտի հնձէք »:

Ուրիշ յօդուածով մը դարձեալ պիտի խօսինք այս ամենակարեւոր սկզբունքին վրայ:

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԷՃԻՋԵԱՆ

ՎԵՐ. Ա. Կ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(Գ Ի Ս Ա Կ)

«... Խորին ցաւով կ'իմանանք ՊԱՏ. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ (Գիսակ) մահը»: Այս մահագոյժը կարգալով տխրութեամբ մը կը պաշարուիմ յանկարծ, չուզելով հաւատալ այդ տողերուն իրականութեանը:

— Իրաւ, իրաւ մեռա՞ւ է Պետիկեան: Եւ սակայն հետզհետէ Պոլսէն առնուած բոլոր լուրերը կը հաստատեն այդ իսկապէս ողբալի եւ դառն մահուան սեւ լուրը:

Ու հիմակ ինչպէս չի տխրէի, չի ցաւէի վեր. Պետիկեանի մահունը նկատմամբ, որուն հետ տասը տարուան միօրինակ բարեկամութեամբ մը կապուած էի:

Վերոյիշեալ տողերով կարծէք թերեւս թէ վեր. Պետիկեանի հետ ո եւ է կերպով սիրտ յարաբերութիւն ունեցած եւ կամ մօտէն ճանչնորութիւն, ծանօթութիւն ունեցող մէկը եղած ըլլամ, բայց ո՛չ, ընդհակառակը ոչ կը ճանչնամ զինքը անձամբ, ո՛չ ալ ո՛ր եւ է կերպով յարաբերութիւն մը ունեցած եմ իրեն հետ: Ան՝ լոյ իր գրչովը սկիզբէն մինչեւ վերջը սրտիս ու մտքիս համակրելի բարեկամ մը եղած է:

Առաջին անգամ 1892ի Աւետաբերներուն

մէջ էր որ հարդիպելով իր սրտայոյզ քերթ-
ուածներու շարքին, տեսայ թէ ստուգիւ
գրչի տէր մէկն էր ան, քանզի կը գրէր այն-
պէս՝ ինչպէս որ կ'զգար: Եւ այն օրերէն
սկսեալ՝ համակրական անկեղծ սէր մը ծնած
էր ներսիդիս հանգուցեալին նկատմամբ: Եւ
այն բոլոր գրուածքները, որոնց տակ իր
ստորագրութիւնը կը դնէր, ամենամեծ ա-
խորժակով մըն էր որ կը կարդայի, վասն զի
լաւ գրողի մը արժանիքը կը փայլէր շարու-
նակ իր բոլոր գրուածքներուն մէջ անխտիր:

Եւ արդէն այնպէս ալ չէ՞, Այն բոլոր Պոլ-
սեցի եւ գաւառացի գրչի աշխատաւորները,
որոնք մեր գրական արդի ասպարէզին մէջ
իրենց յատուկ դիրք մը, անուն մը կը ցցած
են գրաւել, անպատճառ գրական աւելի կամ
նուազ արժանիք մը ցոյց տուած են իրենց
նախասիրած ո եւ է մէկ գրական ճիւղին
մէջ:

Ու Վեր. Պետիկեան որ բառին անկեղծ
առումովը կատարեալ եւ անթերի աստուա-
ծապաշտ մըն էր, կը գրէր, կը գրէր միշտ,
լեցուած՝ մտքով, սրտով, հոգիով, աստ-
ուածապաշտի մը բոլոր հզօր զգացումնե-
րովն ու խանդովը: Ասոր համար էր որ «Գի-
սակ» կեղծ անուան տակ սկսաւ Բիւզան-
դիոնի մէջ գրել իր «Մտածութիւններ»ը,
որոնք այնքան մեծ ախորժակով եւ հետա-
քրքրութեամբ սկսան կարդացուիլ, և որոնց
մէջ թէ կրօնային շունչ մը կար, եւ թէ սէր:

Վերջապէս, այն բոլոր զգայուն քերթ-
ուածները, Անգլիայէն գրած նամակները, —
որոնք իրաւամբ կրնան մէյ մէկ գրական
գոհարներ նկատուիլ, — գրած հոգեյոյզ, ի-
մաստալից քարոզները, սրբազան արձակ
բանաստեղծութիւնները «Տօնական Օրե-
րու Մտածութիւններ»ը եւ այլն, ստուգիւ
անմոռանալի յիշատակներ պիտի մնան յա-
ւերժացնելով իր անունը զինքը սրտանց սի-
րող գրասէրներու սրտերուն մէջ:

Թէեւ Վեր. Պետիկեանի կեանքը կար-
ճատեւ՝ բայց չափազանց արդիւնաւոր եղաւ
իրրեւ նշանաւոր քարոզիչ եւ իրրեւ անկեղծ
քննադատ ու միանգամայն երկնատենչիկ խո-
հանքներով զեղուն քարոզիչ-բանաստեղծ:

Արդիւնաւոր եւ անկեղծ բառերը շնորհիւ
դիտմամբ անոր համար որ նախ իր կեանքը
կէտիկ-Փաշայի մէջ ունեցած ժողովուրդին
փարոգելով միայն չանցուց, եւ կամ ուր որ
քարոզիչ եղած էր նախապէս, այլ զիցաւ
իր կեանքը աւելի օգտակար եւ ար. ինչաւոր
դարձնել՝ զրելով ալ:

Վեր. Պետիկեան իր այս կրկնակ աշխա-
տութիւններովը կրնար սքանչելի օրինակ
ըլլալ իր կարգ մը ծոյլ պաշտօնակիցներուն
որոնք՝ կիրակիէ կիրակի կը քարոզեն միայն
ամպիրոնէն, եւ յետոյ շարթուան միտացած
վեց օրերը կ'անցընեն լոկ իրենց առանձին
գործերով եւ կամ պարապախօսութիւններով:
Այսպիսիներ, ընդհանրապէս, կարծեմ աւել-
լորդ է ըսել թէ քարոզչութիւն կ'ընեն լոկ
ապրուստի մը միջոց նկատելով զայն, մինչ-
դեռ այդ նուիրական պաշտօնին մէջ զբա-
նուող մը պէտք է գիտնայ եւ աշխատի թէ
լեզուով, թէ գրչով եւ թէ յարատեւ ըն-
թերցումով ու ինքնազարգացումով, սիր-
ուելու համար իր ժողովուրդէն իրրեւ իր
պաշտօնին լիովին գիտակից, անձնուէր եւ
անգուլ աշխատող եւ ծառայող հոգեւոր ան-
հատ, ինչպէս որ էր իրաւամբ Վեր. Պե-
տիկեան:

Ու Վեր. Պետիկեան, որքան լաւ գիտ-
ցաւ արդիւնաւոր անցընելու կեանքը, այն-
քան ալ անկեղծ եղաւ բոլոր իր համոզում-
ներուն մէջ, սիրելի դառնալով անձամբ կամ
գրչով բոլոր զինքը ճանչցողներուն: Այս ա-
ռիթմով միտքս կ'ուզայ միջադէպ մը որ կար-
ծեմ ասկէ 4-5 տարի առաջ տեղի ունեցաւ,
նոյն ժամանակ ցոյց տալով գովելի անկեղ-
ծութիւն մը առանց այլ եւ այլ նկատու-
ման: «Հոգեւոր Երգեր» ու մասին գա-
ճող խնդիր մըն էր ան, որ ատեն Վեր. Պե-
տիկեան, անաչառ եւ անկեղծ կարծիք մը
մը յայտնած էր այդ երգերը ամբողջութեամբ
«Չուրին տալու» եւ նոր ի նորոյ երգարան
մը պատրաստելու պէտքը շնչեղելով: Եւ ա-
հա, գրիչները ձեռք առնուեցան իր կարգ
մը պաշտօնակիցներուն կողմէ մասնա-
ւորաբար ու միահամուռ ու միահաւաք
սկսան դէմ գրել Պետիկեանի, որպէս թէ

ծառայելի, ամենամեծ մեղք մը գործած

Եւ սակայն Պետիկեան քչիկ մը լռելէ
ապահջ զնեղէ յետոյ, լաւ դաս մը տուաւ
կողմ գիմակներու ներքեւ պահուրտած այն
ըրբ գրողներուն, որոնք կը ջանային հա-
տուակ իրենց խղճին, ծածկել, քողարկել
այն սրբագրելի թերութիւնները, ո-
րոնք մինչեւ այսօր «Հոգեւոր Երգարան»
տուած 450է աւելի երգերու ստուար
թիւ հաւաքածոյին մէջ հարիւրներով կը
տան, ամենամեծ մասամբ միսիոնարներու
թերթայն » հայերէնովը անգլիերէնէն թարգ-
մանաւ :

Ու Պետիկեանի յայտնած կարծիքը որ
անշահ արդարացի էր, անլսելի չմնաց : Ի-
նչ համակարծիք գրողներու խումբ մը ե-
լան եկաւ, անանկ որ թեր ու դէմ գրը-
նական այս մասին երկար ատեն, մինչեւ
«Հոգեւոր Երգարան»ին բարեփոխու-
թեան զգալի պէտքը մէջտեղ ելաւ վերջա-
պէս, յանձնուելով միանգամայն յանձնա-
ւորման մը : Այս մասին անկ եղածը խոր-
ապաստելու եւ ի գործ դնելու համար : Այդ կա-
պալոյն անհամբերէն մէկն ալ նոյն իսկ
էր. Պետիկեան ինքն էր, որուն մահուան
պիտի ցաւինք խորապէս, եթէ իր պարապ
գործ տեղը լեցնող արժանաւոր մէկը չի
տեսնուի :

Այս քանի մը դուզնաքեայ տողերը գործ իր
կողմ յիշատակին նուիրել ուղեցինք, վերջա-
պէս առաջ, ստորեւ կը դնենք ամբողջու-
թեամբ հանգուցեալին ամէնէն գեղեցիկ եւ
պարզ լեզուածներէն մէկը՝ «Գրիչ»ը,
որ ասկէ գրեթէ տասը տարի առաջ Աւետ-
անի մէջ հրատարակուած ըլլալով՝ կարգա-
պահ Դուրեանի քերթուածներուն սրտա-
մարմն մշակման ձոնով լեզունը կը յիշեցնէ :

Եւ իմ զբոյս, իմ սրտակից մըտերիմ,
նաեւ մէջ, ո՞հ, քեզ միայն կը փարիմ.
Եւ քեզ, քաշուինք քեզ հետ մեր հին խեղճ խուցիկ,
մարդնք թափենք, ըսենք ողբեր սառուցիկ :
Եւ ալ ինձ պէս փրկած ճիւղն ես ծառի մը,
նաեւ մեր ես գեղ ծայնդ, ինչպէս ես իմը.
Եւ քեզ զանակ մը զիս ալ ծգեց զողաճար,

Երկուքս ալ այդ վրտիտ, չոր փայտ ենք նիհար :
Մատներս զարկած չեն ոչ քննար, ոչ դաշնակ,
Նըւազ, սըրինգ, ամէն ինչ դու ես մինակ.
Ծայրովդ սրտիս կը դպչիմ նուրբ թելերուն,
Եւ դուրս կուգան եղանակներ յորուն :
Ես չեմ բռներ փունջ մը այնքան հաճոյքով,
Որքան զրբիչս իմ դողդոջուն աջ ձեռքով :
Ոսկի, արծաթ չեմ ծըրարեր, չեմ պահեր,
Գրչիս ծընունդ միայն խոկերն ու խոհեր,
Ձորս կը փակեմ թուղթերու մէջ ըսպիտակ,
Ահա բոլոր իմ անգին գանձ ու վաստակ :
Երբ կը փակուիմ լըռիկ սենեակն իմ ներքին,
Եւ կուտամ կուրծքս սեղանիս չոր տախտակին,
Իսկոյն կ'առնում գրիչս ներքին եւ սիրուն,
Ու կը յանձնեմ վրդով՝ սրտիտ հովերուն,
Անդ կը բացուի աչքիս առջեւ տիեզերք,
Որ հորիզոն չունի, ոչ ծայր, ոչ եզերք.
Ու ես թողած իմ մարմնեղէն սեւ անօթ,
Կը վերանամ սիրած տեղերս անծանօթ.
Արշալոյսի ծոցէն կ'ըլլեմ ու ետքը
Հանգիստ կ'առնեմ վերջալոյսի բոց գիրկը :
Կայծեր կ'առնեմ ես մշտապաւ լոյսերէն,
Որը սպառում չեն տար թէ եւ միշտ կ'այրին.
Բարեկամներս կ'ըսեն ինձ թէ « Զես գուհարձ,
Սըբէ արցունքդ, մ'ըլլար այդքան տխուր մարդ » :
Աշխարհի մէջ իմ բաժին ցաւ է ինկեր,
Ալ միմակ չեմ, զրիչս ինձ միշտ է ընկեր :
Թող ախտեր բեր պատեն իմ անձս ցաւոց վարժ,
Անկողնոյս մէջ պառկիմ հիւանդ ու անշարժ.
Բոլոր մարմինս անդամալոյծ թող լինի,
Այլ Աստուած իմ, աջ ձեռքս պահէ կենդանի.
Եթէ կամիս, ա՛ւ լեզուս ալ, բայց ով Տէր,
Ո՞հ, կ'աղաչեմ զիս իմ զրջէս մի գատեր :
Ու երբ մեկնիմ այս տառապեալ աշխարհէն,
ձերմակ պատանք ու սեւ հողեր զիս ծածկեն,
Եկ ով զրիչս, ինձ պէս մաշած ընկեր իմ,
Դազաղիս մէջ եկուր, դարձեալ քեզ փարիմ.
Թող քեզ դնեն մատներուս մէջ մոմեղէն,
Երկու չորցած ճիւղեր մէկ տեղ թող թաղեն :

Խեղճ Պետիկեան : Մահուամբ ոսկինե-
ներու դէպ մը չի ձգեցիր անշուշտ ետիդ,
ոչ ալ հարուստի մը ճոխութիւններն ու փառ-
քերը, քանի որ այս աշխարհիս համար չէր
որ կ'ապրէիր ու այս աշխարհին մէջ փառք
« անգին գանձ » ու վաստակդ « գրչիդ ծը-
նունդ » եղող խոհերդ եղան միայն, սրտէդ,
հոգիէդ հոսած երկնային սիրոյ զմայլելի,
կրակ ու բոց խոհեր :

Ու հիմակ որ վերջապէս « ձերմակ պա-
տանք ու սեւ հողեր » մարմինդ « ծածկեցին », և

հոգիդ, « անուշիկ հոգիդ » յաւիտենական վայելքներով թող բերկրի ու խայտայ, բարութեամբ ապրող ու մեռնող հաւատացեալներու այն անվիշտ, անտառապանք աշխարհին մէջ, ուր՝ այնքա՛ն սիրազեղուն իղձերով երթալ կը ցանկայիր արդէն:

Սամսոն

ՆԱԵՆՈՄԻՍ

ԽԵՂԱՆԴԱՄԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ

Շուկայի հրապարակէն խոստ Երգի մը ձայնը կը լսուէր: Ոմանք հապճեպով և ոմանք ալ թոյլ անտարբերութեամբ դէպի այդ ձայնը կ'ուղղուէին:

Կայտառ կազմուածքով և առնական խորոխտ արտայայտութեամբ քառասունը անցուկ դժբաղդ մըն էր որ ստորին անդամներէ զուրկ ըլլալուն համար, մարմնովը սալայատակը կ'աւելր և թախծոտ երգեր կը թոցնէր ամէն կողմ: Մուրացիկի ողորմելի դիմագիծը չունէր: Նայուածքին մէջ կարծես տեսակ մը վեհանձնութիւն կար գրուած: Թէ ժլատ և թէ առատաձեռն մարդերու խանութին առջեւէն կ'անցնէր աչքը կուշտ մարդու մը ազնիւ յոխորտանքովը, առանց թերեւս դժգոհանք մը անգամ ցուցնելու իր վիճակին անկարեկից մարդերու, ճիշդ հակադիր պատկերը այն կարգ մը աներես ու մասնազէտ մուրացկաններուն որոնք առատաձեռն մարդերուն հանդէպ՝ փաղաքշողի ձեւ մը կ'առնեն և ժլատին ալ երեսին կը թըթուեցնեն ու խոփող շեշտ նայուածքով մը պատասխան կուտան: Իր քաշքշուք կեանքին տառապանքները բացատրելու համար չէր գործածեր այն սովորական յանկերգները, զորս մուրացկանութիւնը որդեգրած է և անոնց նոր գոյներ տալու ջանքին մէջ է: Խեղանդամը համոզուած էր թէ իր անդամազուրկ մարմինը լուռ բայց խօսուն լեզուով արդէն կը խօսի իր թշուառ կացութեան մասին, և ուստի զայն բառերով ներկայացնել՝ աւելորդ կը սեպէր այլ եւս:

Ձայն աւելի մօտէն շրջապատող մանուկ-

ները յայտնի էր որ ամէնէն խորունկ արգասատանքը կ'զգային, անոնց դէմքին վրայ, ուր բաց դրօշ մը պէս կը կարդացուէր այն ճնշող յուզումը որ քնքոյշ սիրտերին լեցուցած էր: Անցորդներէն ոմանք այս զգուշացող տեսած ատեն, համակրութիւն մը կը գծէին իրենց դէմքին վրայ, իսկ ոմանք ալ պաղարիւնով և արհամարոտ քծիծաղով մըն էր որ կ'անցնէին քովէն: Զիպաններն ու իշաւարները երբ մօտէն կ'անցնէին, հոգ կը տանէին իրենց անասուններուն որ մի գուցէ աննկատ վերաբերումով մը վշտանայր տարաբաղդին:

Անդին, խեղճ մարդը միշտ կը շարունակէր իր երգն ու դանդաղ շարժումը, ամեն տեղ ցուցադրելով իր մարմնին խեղութիւնը: Չորս կողմէն ողորմութիւն կը տեղար: Գլխաւորապէս և զգայուն հոգիներ սովորական դժբաղդներէ տարբեր մէկը կը նկատէին զայն, մասնաւոր գութ և զապաւանք կը դնէին իրենց նայուածքին մէջ, լայն ու սրբայօժար կը բանային քսակներն և դրամը մեղմիկ կը սահեցնէին օդին մէջ երկարով ձեռքը:

Մարդը կը հեռանար ու անոր երգերը հագիւ թէ լսելի կ'ըլլային, սակայն անոր թողուցած տպաւորութեան տակ, ժողովուրդը այլ եւ այլ գաղափարներ կը յայտնէր իր խորհելու տեսակէտը երեւան բերելով:

Յաւակնոտ անձ մը պոռոտ շեշտերով կը ճողմաբանէր թէ « այդ մարդը անպատճառ մեղք մը գործեր է որ այդ ցաւալի վիճակին ենթարկուած է »: Ու կ'սկսէր երկար շարքը այն պատմութիւններուն որոնց համար կ'ըսէր թէ նախնիքները աւանդած են ցուցնելու թէ ամէն անձնական շարիք անձնակաւ մեղքի հետեւանք է:

Ուրիշ մըն ալ որ քիչ շատ խոհուն մէկն էր, այդ դժբաղդութեան ծնունդ տուող պատճառները ուրիշ տեղ կը փնտռէր: Մտադական անհոգութեան և կամ կամքէ անկախ բնական արկածի մը զոհը կը նկատէր այդ խեղճը, և կամ անոր խեղութիւնը կ'ենթադրէր թէ հետեւանքը կրնայ ըլլալ բժշկական տղա խուր բայց օգտակար գործողութեան մը որ

արքայի զորքը զրուստծ ըլլայ սրունքին վրայ առաջ
կատարեալ ծաւալուեալ ախտի մը յառաջխաղացու-
թեան արգիլելու համար :
Երբորդ մը որ ամէն երեւոյթէ գեղեցիկ
բարոյական մը հանելու տրամադրութիւնը
մտածէր, կ'ըսէր. « Մարդ թէեւ իրմէ
վիշխապէս կամ բարոյապէս աւելի դժբաղ-
դան նայելով կը մխիթարուի ու ինքզինք
նայելի կ'զգայ, սակայն իմաստունը ան է
անտակալ պատահարի և կամ ձախող-
ածի առթիւ, իրմէ աւելի դժբաղդին կը
նայի մխիթարուելու համար, իսկ սովո-
րական կեանքի մէջ զարգանալու եւ աւելի
արդի դիրքի ու նկարագրի տիրանալու հա-
մար ալ, մարդկային ընկերութեան օրինա-
կանները կը դիտէ եւ անոնց կը հետեւի :
Վերջին մըն ալ կը յարէր թէ « խիստ
անպիտան բան մը ունէր իր մէջ այս խեղ-
ճի վնասն մուրացկանութիւնը : Քծնողա-
կան ձեւեր չկային իր վարմունքին մէջ, եւ
որ անոր համար չէ՞ որ հոգեկան մեծ վիշ-
տը իրենց լուութեամբն է որ կը յատկա-
ւորէին : Անոնք պէտք չունին ոչ բացատ-
րական եւ ոչ ալ յանձնարարականի, ո-
րովեւեւ իրենց լուութեան մէջ կը խօսին
մեծ ու ազդու լեզուով » :
Ամէն մարդ այսպէս իր խորհրդածու-
թիւնը կ'ընէր : Սակայն չէր գտնուեր մէկը
այդ խեղանդամը տեսնելէն ետքը անդ-

րադառնար սա մտածութեան թէ մարդոցմէ
չատերն ալ ճիշտ ատանկ հաշմանդամներ են :
Չկա՞ն բարոյական նկարագիրներ որոնք խե-
ղութիւններ ունենան, այսինքն անջատ-
ուած ըլլան ուղղամտութեան, պատուա-
խընդրութեան, անհատականութեան կարե-
ւոր սկզբունքներէն : Չկա՞ն միտքեր որ խե-
ղութիւններ ունենան, այսինքն ինքնագար-
զացման, ընթերցասիրութեան ու յառաջդի-
մութեան ճաշակէն զրկուած ըլլան : Մարդիկ
ի՞նչ իրաւունքով պակաս մարդ կը համա-
րին ֆիզիքապէս խեղանդամը ու բնաւ թե-
րակատար մարդ չեն սեպեր բարոյապէս ու
մտաւորապէս հաշմանդամը, որոնց վիճակը
աւելի արգահատելի է եւ որոնց ապաքի-
նումը շատ աւելի անհրաժեշտ ու ծանրակը-
շիւ : Մարդիկ ձեւին աւելի արժէք տալեր-
նուն համար չէ՞ որ խեղճ մարմինները աւելի
ողորմելի կը նկատեն քան տկար միտքերը :
Ուրիշ կարեւոր կէտ մը, զոր զանց ըրին
խորհրդածել, սա է թէ բնական է որ մարդ
արգահատի այսպիսի դժբաղդի մը վրայ որ
անկարող կանգուն քալելու, իր մարմինը
քաշկուտելով կը քսուել տի գետնին վրայ :
Սակայն անբանաւոր է արգահատիլ միեւ-
նոյն ատեն միտքով ալ խեղճ կեանքերու վը-
րայ որոնք հաւասարապէս խղճալի են :

ԽԱՐԵԻՂ

Գ. ԶՈՒՈՒՄԵԱՆ

ՔԻՒՐԱԿՆ յԻ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՃՕՐՃ ԷԼԻԵՔ

(31)

Ռ Ո Մ Ո Ւ Ա

Գ Ի Ր Ք Բ.

Գ Լ Ո Ւ Ի Ժ ԺԵ՝

ՆԵԱՆՆԵՐԸ ՄՈԳԱԿԱՆ

ՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ

Ժամանակաւ Պաւսանիասը շատ լաւ վեր-
նորոգեալ եւ ուսած էր, այսու հանդերձ մէկ
թամ առաջ այդ էջին վրայ կը նա-

յէր յուսահատաբար, քանզի այդ գիրքը
նշանակութենէ բոլորովին զուրկ նշաններ էին
միայն. բայց այս վայրկեանին անոնք
անգամ մըն ալ այն մոգական նշանները ե-
ղան, որոնք կրնային աշխարհ մը գոյութե-
ան բերել : Դիրքը յափշտակեց, բայց հիմա
լոյսը այնքան աղօտ էր որ չէր կրնար կար-
դալ, Բայց հոգ չէր, այդ գլուխը գիտէր :

կրնար գոց կարդալ, Բառերը սկսան իր միտքը գալ, և յիշողութիւնը վերստացաւ, Մոռցաւ թէ ծեր էր, գրեթէ կրնար պոռալ, նորէն ծագեցաւ լոյսը, գիտութեան և բերկրութեան մայրը, իր այդ խանդավառութեան միջոցին անդամները վերստացան իրենց զօրութիւնը, Յատկեց ելաւ, կոտրած զմելին և գիրքը ձեռքը առած, և դուրս ելաւ լուսինին աղուր լոյսին տակ:

Ասկէ առաջ երկու անգամ ալ իր յիշողութիւնը մասամբ վերստացած էր՝ յանկարծակիս յուզման և ցնցումի պատճառով. մէկ անգամ երբ կատղած շունէ մը ինքզինք պաշտպանելու պէտքը զգացեր էր, և ուրիշ անգամ մըն ալ երբ խեղդուելու վտանգին մէջ ըլլալով ժայռէ մը վեր մագլցելով ինքզինքը ազատելու ճիգ ըրեր էր:

Այո՛, բայց ինչ, եթէ նորէն առջի անգամներուն պէս լոյսը մարէր, և գիտակից դատարկութիւնը վերադառնար, Այս անգամ լոյսը աւելի զօրաւոր և աւելի անյողդողէր էր, բայց ինչպէ՞ս կրնար ապահով ըլլալ թէ առաւօտ չեղած այն մշուշը նորէն պիտի չպատէր իր միտքը: Նոյն իսկ այս երկիւղը տկարութեան սկզբնաւորութիւնը կը թուէր: Սարսափով մտածեց թէ բլուրին վրայ ունեցած իր յուզումնալից արթնութեան հետեւանքով իր մտքին լոյսը կրնար աւելի շուտ խաւարիլ: Եւ անձկալից՝ պառկելու համար պառսպարուած անկիւն մը փնտռելէ վերջ, վերջապէս տաք յարդի դէզի մը վրայ երկնցաւ և այսպէս քնացաւ:

Երբ նորէն իր աչքերը բացաւ լոյսը ծածկեր էր: Գիրքը նորէն ձեռք առաւ և կարդաց, և առանց կարդալու կը յիշէր: Անուն մը տեսաւ և գործքերու մտային պատկերները սկսան ցցուիլ իր առջև. տեսաւ գործքի մը յիշատակութիւնը, և այդ գործքը անունի մը հետ շղթայեց: Եւ հիմա առաւօտեան այս քաղցր լոյսին մէջ, երբ նորէն վստահ եղաւ թէ զուգորդութիւնը կենդանի էր, և թէ իր վերստացած եսը իրմէ հեռացած չէր, իր բոլոր ուրախութիւնը վերէսխորութեան մը յոյսին համար էր միայն:

Այդ ժամանակէն սկսեալ մինչև այն գիշերը, երբ տեսանք Պալտասարէի՝ Բուլլալայի պարտէզները մտնելը, անդադար՝ բայց ամենայն զգուշութեամբ կը հետազօտէր թիթոյի դիրքը և անոր բոլոր պարագաները, և գրեթէ օր չէր անցներ որ կերպ մը չգտնէր անոր շարժումներուն հետեւելու: Անյայդ ելելու կարելիութիւնը իր փափաքը աւելի զօրացուց որ չըլլայ թէ իր փնտռած առիթը ուշանայ: Ուրիշ պատճառ մըն ալ կար իր փափաքին այդքան զօրաւոր ըլլալուն. կը դողար որ չըլլայ թէ յիշողութիւնը նորէն կորսուէր:

Եւ հիմայ, այս գիշեր, զգաց թէ առիթը վերջապէս ներկայացած էր

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ՄԷ ԴՈՒՅԷԼԼԱՅՍԻ ՊԱՐՏԷՋՆԵՐՈՒՆ ՄԷ

Երբ թիթոյ գեղեցկազարդ տաղաւարին տակ մտաւ, Պէրնարտոյ Ռուչէլլայի սովորականէն աւելի տաք և սիրալիւր ընդունելութիւն մը ըրաւ անոր, և զանիկա նստեցուց Լորէնզօ Թորնապոլոնիի և ձիանոցի Փուչիի մէջտեղ, որոնց երկուքն ալ Մէտիշեան կուսակցութեան նշանաւոր երիտասարդ անդամներէն էին:

Սօսակցութիւնը խիստ թեթեւ նիւթերու շուրջը կը դառնար երբ ծառաները ամանով անուշաբոյր ջուրը կը պտտցնէին որպէս զի հրաւիրեալները իրենց ձեռքերը լուան, և մօմի լոյսին տակ սպիտակ մատներուն մատանիները լուսաւոր ցօլքեր կարձակէին:

Թեթեւ խօսակցութիւնը և ծանր ուտելիքները շուտով վերջ չգտան, քանզի խորովածէն և ուրիշ կերպ եփուած մսեղէններէն վերջ, եկան անխուսափելի կուրտ աքաղաղը և որսերը, և ամէնէն վերջ բերուեցան այս տեսակ հացկերոյթներու փառքն ու զարդը կազմող սիրամարգը որ պատրաստուած էր Ափիչիուսի կաքաւ եփելու դրութեան համեմատ, այսինքն փետուրները չէ փետտուած: Միևնոյն ատեն, այն զով մը

թեման մէջ, որ կը չըջապատէր ջերմութեան, լոյսի և ախորժակաւ բոյրերու այս կերպով, այն առանձին մնացած անձը կապակցեց յառաջ կուգար չըջանակը պըզտիկներով: Ծառերուն մէջտեղ կանգ առաւ և ներս նայեցաւ պատուհաններէն, քրքիւները կը լսէր, կրնար տեսնել Թիթոն և անոր անհոգ չնորհալիութեամբ ըրած բարձրները, կրնար լսել անոր ձայնը մերթառանձին, և մերթ ուրիշներու ձայնին խառնուած: Գիւնին գլուխները քիչ քիչ քաքքնելով խօսակցութիւնը աւելի ոգեւորեցաւ, և ասանկ պարագաներու մէջ ինչպէս սովորաբար կ'ըլլայ, մի և նոյն ատեն մէկ աւելի անձերու գլխաւոր խօսողը ըլլալու բաղձանքը այս ամբողջ խումբը երկու կամ երեք հոգիներէ բաղկացած խումբներու վերածեց:

Թորնապուռնի և Փուչի այս արգիւնքը նախատեսած ըլլալով՝ ընդհանուր խօսակցութիւնը ձգելով մասնաւոր խօսակցութեան փոփոխութիւնն առաջիններէն եղան, և խօսակցութեան մը սկսան Թիթոյի հետ, որ անոնց մէջտեղը կը նստէր:

— Ստուգիւ, Մելեմա, կ'ըսէր, Թորնապուռնի, Ֆիօրէնցայի մէջ չեմ ճանչնար մարդ մը որ քեզմէ աւելի լաւ կարենայ ծառայել ձեզի: Դուն խաղչ լաւ խաղայ միայն և ազգանք քուկդ է, որովհետեւ հաւատայ որ Մէտիլինները, ինչպէս Ֆիօրէնցայի մէջ ազգայնութիւն ունին, նոյնպէս ազգեցութիւն զիտի ունենան Հոմի մէջ, և Թերեւս հեռի վայն ժամանակը երբ անոնք իրենց կուտակեցներուն պիտի ընծայեն առաւել փաւաւոր դիրքեր քան զոր ընծայած են անցեալին մէջ: Ինչո՞ւ եկեղեցական կարգը չը անես: Այդ ճամբուն վախճանը կը գտնուի կարգինալի մը գլխարկը և զայն ձեռք ձգող տաղին Յոյնը պիտի չըլլաս դուն:

Թիթոյ սկսաւ մեծ բերկրութեամբ խընդով: Միամիտ չէր որ Թորնապուռնիի չափազանցած չողոքորթութիւնը չհասկնար, որովհետեւ հանդերձ այդ չողոքորթութիւնը հակառակ կուգար իրեն:

Ճակաւին այնքան ծերացած չեմ որ չհա-

մոգուիմ վազել առանց այդ աստիճան խոշոր պատառ մը ձեռք ձգելու ակնկալութեան: Կարծեմ թէ մէկ երկու արքայարանի եկամուտն ալ, առանց զուխս ածիլելու ձանձրոյթին ենթարկուելու, առ այժմ պիտի գոհացնէր զիս:

— Կատակ չեմ ընէր, ըսաւ Թորնապուռնի, քաղցրադէմ լրջութեամբ: Կարծեմ գիտնական մը միշտ աւելի կ'օգտուի եկեղեցական կարգը մտնելով: Բայց այդ մասին ուրիշ ատեն կը խօսինք:

Այս երեք անձերուն խօսակցութիւնը յարաճուն եռանդով մը շարունակուեցաւ մինչեւ որ ընդմիջուեցաւ սեղանէն եղած հրաւերէ մը: Հաւանաբար այս շարժումը յառաջ եկաւ խումբին ունկնդիրներէն, որոնք կը վախնային թէ չըլլայ որ խօսողները չափազանց յոգնէին: Ինչ որ ալ ըլլայ, սա կէտին վրայ համաձայնութիւն գոյացած էր թէ, լուրջ խօսակցութեանց համար տրուած ժամանակը բաւական էր: Ռուչէլլայի Մոնթէփուլիանոյի նոր շէշեր ապսպրած էր:

— Քանի՞ երաժիշտներ կան մեր մէջ, հարցուց Ռուչէլլայի, երբ հիւրերը սեղանին շուրջը հաւաքուեցան: Մելեմա՛, կարծեմ գլխաւորը դո՛ւն ես: Մաթէոյ վիճը քեզի պիտի տայ:

Ծառան վիճը Թիթոյի տուաւ և յետոյցած ձայնով բան մը ըսաւ իր տիրոջը: Տիրոջ և ծառային միջեւ ցած ձայնով հարցապատասխանին քիչ մը ատեն շարունակուեցաւ, մինչ Թիթոյ սկսաւ վիճը զարնել և սեղանին շուրջը խօսքերու և զարնուած եղանակը միմնջողներուն խառն աղմուկը շատցաւ: Պերնարտոյ Ռուչէլլայի ըսեր էր. « Մելեմա՛, րոպէ մը սպասէ », բայց Թիթոյ, որ Փուչիի կողմը ծածկ երգին խօսքերը կ'ըսէր մեղմ ձայնով, լսած չէր իրեն ուղղուած այս խօսքը: Բան մը չգիտեց մինչեւ որ սեղանին շուրջը բարձրացող աղմուկը յանկարծ դադրեցաւ, և մի միայն իր ձայնը կը լսուէր:

Ջարմանքը վայրկեան մը տիրեց: Պալտասարէ յառաջ եկեր էր, ճիշդ Թիթոյի դիմացը, և երբ աղմուկը դադրեցաւ Պալտա-

սարէի վայրագ և մութ աչքերը վայրկեան մը դամուած մնացին Թիթոյի զուարթ և ժպտուն և այս վիճակին անգիտակից դէմքին վրայ և այն ատեն Թիթոյի երգին ձայնը վայրկենապէս դադրեցաւ :

Թիթոյ նայեցաւ քիչ մը դող ելած , և իր շրթունքները տոգունեցան բայց ինքզինքը գտաւ « Ապուշ ծեր մարդ մը , անանկ կ'երեւի . ապուշ է ստուգիւ » : Այս վայրկենական խորհուրդը իրեն քիչ մը քաջութիւն տուաւ :

— Բարի մարդ , ի՞նչ կ'ուզես , ինչ է այն կարեւոր յայտարարութիւնը զոր պիտի ընես ըսաւ Պէրնարտոյ Ռուչէլլայի :

— Պարոն Պէրնարտոյ Ռուչէլլայի , կ'ուզեմ որ դուք և ձեր պատուարժան բարեկամները գիտնաք թէ ինչ տեսակ մարդոց հետ կը գտնուիք : Ձեր մէջը գէշ մէկը կայ , ըսաւ Պալտասարէ : Եւ երբ իր աչքերը նորէն յառեցան Թիթոյի վրայ , իր ցասման վառ խօսքերը հարուածներու ազդեցութիւնը ունէին :

— Ձեր մէջը մէկը կայ , շարունակեց Պալտասարէ , որ սրիկայ մըն է , ստախօս մըն է , աւագակ մըն է : Ես անոր հայրն էի : Մուրացականութենէ առի զանիկա երբ պզտիկ տղայ մըն էր , մեծցուցի զինքը , բան սորվեցուցի իրեն և գիտնական մը ըրի : Ես գլուխս քարի վրայ կը դնէի , որպէսզի ինք բարձ մը ունենայ : Եւ ինք զիս ձգեց գերութեան մէջ , ծախեց իմ գոհարներս , և երբ նորէն եկայ ան ատեն զիս ուրացաւ :

Այս վերջին բառերը գրեթէ ջղաձգական յուզումներով արտասանուեցաւ , Պալտասարէ լռեց և իր բոլոր մարմինը բարկութենէն կը դողար : Ամէն աչք Թիթոյի վրայ դարձաւ , որ հիմա չեչտակի Պալտասարէի կը նայէր :

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս , Մեւեմա' , հարցուց Ռուչէլլայի :

— Պարոն Պէրնարտոյ , ըսաւ Թիթոյ , այս մարդը ապուշ է : Երբ առաջին անգամ միտրէնցայի մէջ իրեն հանդիպեցայ , առջի բերան զինքը չճանչցայ , բայց հիմա կը ճանչնամ և դիտեմ թէ ասիկա այն ծառան է , որ տարի-

ներ առաջ իմ հայրագրիս և ինծի ընկերացաւ երբ Յունաստան կ'երթայինք , և իր գործած յանձանքներուն համար՝ ճամբուցաւ : Իր անունն է Ժաքոպայ տի Նոյա :

— Տարակոյս չունիմ թէ ըսածներդ ճիշդ են Մեւեմա' , ըսաւ Պէրնարտոյ Ռուչէլլայի զգուշաւոր լռութեամբ մը : Յետոյ Պալտասարէի դառնալով՝ ըսաւ . « Եթէ ստուգիւ քու ըսած անձդ ես , անշուշտ կարող պիտի ըլլաս նկարագրել այն գոհարները որոնք քեզի կը վերաբերէին . ես ինքս քանի մը գոհարներ գնեցի Պ . Թիթոյէն : Անոնցմէ մէկուն վրայ Հոմերոսէն նիւթ մը փորագրուած է : Եթէ , ինչպէս կ'ըսեն , գիտնական մըն ես , և այդ գոհարներուն օրինաւոր տէրը , անշուշտ Հոմերոսի մէջ պիտի կրնաս ցուցնել այն նշանաւոր հատուածը ուրկէ այդ նիւթը առնուած է : Մեւեմա' , այս փորձը կ'ընդունի՞ս , թէ այդ փորձին վաւերականութեան մասին առարկութիւն ունիս : Այն Ժաքոպոս որուն վրայ խօսեցար , գիտնական մըն էր :

Թիթոյի համար սոսկալի , վճռական վայրկեան մըն էր : Եթէ ըսէր « Ի՜նչ ընդունիր այդ փորձը » , այդ պարագային իր պատմութեան ստուգութեան մասին տարակոյսներ պիտի յարուցանէր ներկաներուն մտքին մէջ : Եթէ ըսէր « Կ'ընդունիմ այդ փորձը » , այն ատեն ամէն բան պիտի վտանգէր . քանզի չէր գիտէր թէ Պալտասարէի մտքի տկարութիւնը տեսութիւնը որ աստիճան էր : Իր միտքը կայծակի պէս գործեց , և անմիջապէս առանց վարանում մը ցոյց տալու . պատասխանեց . « Փորձը կ'ընդունիմ » :

Մեռելական լռութիւն մը տիրեց երբ Ռուչէլլայի գնաց և Հէմերոսի ֆիորէնցեան չքեղ հատոր մը բերաւ :

— Նստեցէք , ըսաւ ան Պալտասարէի՝ իր աթոռը ցուցնելով և ինքն ալ աթոռին քով կենալով :

Գիրքը տեսնելուն՝ Պալտասարէի միտքը եկաւ իր սովորական բաղձանքը և աղօթ յոյսը , որ կարող ըլլար կարգաւ և հասկնալ , և անմիջապէս աթոռին քով գնաց : Գիրքը բացուած էր , և անոր վրայ ծռեցաւ քիչ մը , մինչ ամէն մարդ ամենամեծ հետաքրքրու-

Թեամբ անոր կը նայէր, էջերը չթղթատեց :
իր աչքերը կը պտտոցնէր առջեւը բաց-
ած էջերուն վրայ, և ապա ուշադիր և
լարուած ակնարկով մը յառեցաւ անոնց վը-
րայ : Իր այս վիճակը երկու կամ երեք
վայրկեան տեւեց անաւոր լուծեան մը մէջ :
Յետոյ իր ձեռքերը գլխուն երկու կողմերէն
բարձրացուց և ըսաւ խոր յուսահատութեան
խշտով մը. « Կորսուած է, կորսուած է » :
Ակարկներ փոխանակուեցան ներկանե-
րուն մէջ, և Պէրնարտոյ Ռուչէլլայի Պալտա-
սարէի ուսին դպչելով ըսաւ հանդարտ եղա-
նակով մը.

— Բարեկամս, ասիկա քեզի համար կա-
ռուոր ինդիր մըն է, պէտք է բոլոր արդա-
րութիւնը ի գործ դրուի : Նտեւէս եկուր,
քեզի գաղանի ըսելիք ունիմ :

Պալտասարէ աթոռէն ելաւ, և Ռուչէլ-
լայի ետեւէն դնաց : Բանի մը վայրկեանէն
Ռուչէլլայի ետ դարձաւ և ըսաւ.

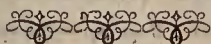
— Մարդը սենեակի մը մէջ փակեցի, եւ
ալ վախ չկայ հիմա : Փիէրոյ Փեթի՛, դուն
իշխան մըն ես, ի՞նչ կը խորհիս, զրկե՞նք
Սաթէոն որ երթայ երկու օստիկան բերէ,
որպէս զի Սթինչիի(*) բանտը տանին զա-
նկաւ : Եթէ վտանգաւոր մարդ մըն է, ինչ
որ կը կարծեմ. հոն ապահով պիտի ըլլայ,
և վաղը անոր նկատմամբ կրնանք հարցու-
փորձ ընել :

Փեթի այս մասին իր հաւանութիւնը
լայնեց և հրամանը տրուեցաւ :

Թիթոյի սիրտը կը բարախէր, և իր խը-
ւած պինին արիւնի համ ունեցաւ, ինքզինք
անվտանգ և ապահով վիճակի մը մէջ դնե-
լու համար, այս գիշեր ուրիշ ամէն ժամա-
նակէ աւելի սուղ գին մը վճարած էր, այ-
նու հանդերձ ուրախ էր այս գնումին համար :
Միւս օրը, ինչպէս տեսանք, երբ իր գոր-
ծով Հոմո երթալու ճամբայ կ'ելլէր, աչ-
քարէն շատ գոհ մնացած մարդու մը երե-
ւոյթը ունէր :

(Շարունակելի)

(*) Ֆիորենցայի ամենամեծ բացը :

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն

Ֆրանսայի նախարարաց Խորհուրդին մէջ,
կրթական նախարար Պ. Շոմիէ՝ ծանուցած
էր իր պաշտօնակիցներուն թէ հրահանգ պի-
տի տայ ակադեմիի քննիչներուն, որպէս զի
դպրոցական վերամուտին՝ վարժարաններուն
մէջ բոլոր տղաքը ընդունելու համար հարկ
եղած կարգադրութիւնը ըլլայ : Պ. Շոմիէ
զրկեց այդ հրահանգը պարունակող չըջա-
բերականը՝ որ կը հրաւիրէ հանրային կըր-
թութեան պաշտօնեաները շուտով նկատու-
թեան առնել՝ միաբանական քանի մը
վարժարաններու փակումէն առաջ եկած կա-
ցութիւնը. նաեւ կը ծանուցանէ որ դպրո-
ցական վերամուտին փակուած վարժարան-
ներու բոլոր ուսանողները կարենան տեղ
գտնել թաղապետական վարժարաններու մէջ :
Մինչեւ որ նոր վարժարաններ կառուցուին
և կամ եղածները ընդարձակուին, հանրային
կրթութեան պաշտօնեաները պէտք է մաս-
նաւոր շէնքեր վարձեն : Շրջաբերականը կը
կը ծանուցանէ թէ նոր ուսուցիչներու ան-
ուանման առթիւ ալ՝ օրինական ձեւէն պէտք
չէ չեղիլ, բայց երբ անհրաժեշտ ըլլայ, նոյն
պաշտօնին թեկնածուներէն կարելի է առ-
ժամաբար պաշտօնի կոչել, մինչեւ որ կա-
տարեն օրինական ձեւակերպութիւնները :
Այդ ուսուցիչները թոշակ պիտի չունենան,
այլ իրրեւ օգնական, ամսական վճարում
պիտի ստանան : Բարիզի Քաղաքապետու-
թեան նախագահը ըսեր է թէ կրօնական
միաբանութեանց վարժարաններու փակու-
մէն ութ հազար տղաք բացը պիտի մնան,
որով քաղաքային վարժարանները զիմելու
հարկին մէջ պիտի գտնուին, մինչդեռ կըր-
թական վարչութիւնը քանի մը տարիներէ ի
վեր կը յայտարարէ թէ անագին թուով սպա-
սող ուսանողներ կան և թէ ուսումը պար-
տաւորիչ ընող օրէնքին գործադրութեանը
մասին 40 միլիոն ֆր.ի պէտք կայ, զոր փոխ
առնելու համար արտօնութիւն կ'ուզէ քա-
ղաքապետութեան Խորհուրդէն : Նախարա-
րապետը ասոր պատասխաներ է թէ կրթա-
կան վարչութիւնը կ'ըսէ որ միաբանական

փակուած վարժարաններու ուսանողներուն մեծ մասը կրնայ զետեղել քաղաքային վարժարաններուն մէջ: Մ. Քոմպ պատասխաներ է նաև թէ չի կարծեր որ պետական խորհուրդը մինչեւ դպրոցական վերամուտին ատենը ժամանակ ունենայ քննելու միաբանական վարժարաններուն համար խնդրուած արտօնութիւնները:

* * *

Սքանաւսթի թղթակիցը կ'ըսէ թէ էտուարտ թագաւորը այլ եւս կրնայ անկողնէն ելլել և քանի մը քայլ առնել՝ գաւազանին կրթնած: Ն. Վեհափառութիւնը վերատացած է իր ուսժերը: էտուարտ է. թէեւ առանձին կը ճաշէ, սակայն պահնցողութիւնը վերցած է: Արքայական զբօսանաւը թէեւ յուլիս 29ին պտոյտ մը պիտի կատարէր, սակայն վերջին պահուն յետաձգուեցաւ: Թագաւորին ու թագուհիին Լոնտոն վերադառնալու թուականը տակաւին վերջնապէս որոշուած չէ, թէեւ զրոյց կայ թէ օգոստ. Յին պիտի կատարուի: Կը հերքուի Լոնտոնի մէջ հրապարակ հանուած այն անորոշ զրոյցը թէ թագադրութիւնը նորէն պիտի յետաձգուի: Ուեսթմինսթըր Կաթէրի թղթակիցը, կարճ տեսակցութիւն մը ունեցեր է Լոնտոնի հիւանդանոցներէն մէկուն պատկանող ծանօթ վիրաբոյժի մը հետ, որ յայտարարած է թէ պատճառ մը չի տեսներ որ թագադրութիւնը նորէն յետաձգուի: Վիրաբոյժը ըսեր է.— «էտուարտ թագաւորը անշուշտ քիչ մը տրեկարութիւն պիտի զգայ. հաւանական է որ Ուէսթմինսթրի արարողութեանց ատեն չը կարենայ ոտքի վրայ կենալ ու խորանին առջեւ ծնրադրել, բայց կատարելապէս կարող պիտի ըլլայ գահին աստիճաններէն վեր ելլելու»:

* * *

Պօթա եւ Տըլարէյ զօրավարները Սթէլլէնպոլս հասան, ուր սեղան մը տրուեցաւ տեղւոյն վարժարանին մէջ, վարժարանին ուսանողներէն վաթսուհի չափը մինչեւ վարժարան քաշեցին երկու զօրավարներուն կառքը: Պօթա, իրիկունը արտասանուած

ճառին մէջ, յայտարարեց թէ հաշտութիւնը կնքուած օրը իրենց կեանքին պմէնէն տաժանելի օրը եղած էր: Բայց յորդեռանդ աղօթքներէ ետքը բաւական կազդուրուեր է: Զօրավարը յորդորեց իր ունկնդիրները միշտ գոհ ըլլալ եւ ընդունիլ Աստուծոյ խնամքը: Պօթա ըսեր է թէ պօէրական զգացումները թէև մինչև մէկ աստիճան թաղուած են, բայց Պօէր ազգը պիտի շարունակէ կարեւոր սատար մը ըլլալ Հարաւային Աֆրիկէի մէջ ընկերական կեանքին: Զօրավարը գովեստով խօսեցեր է Պ. Շթաքսի վրայ զոր կ'անուանէ պատերազմի «պետական մարզը»: Ատենաբանը կը պահանջէ որ քաղաքականութիւնը մէկ կողմ թողուի եւ Հարաւային Աֆրիկէի մէջ երջանիկ ապրելու աշխատուի: Տըլարէյ զօրավարը յայտարարեց թէ Սթէլլէնպոլսի ուսուցիչները մինչև մէկ աստիճան պատասխանատու զօրավարներն են հանրային կրթութեան, եւ այդ զօրավարները եթէ կարենան իրենց պաշտօնը յաջողութեամբ կատարել՝ աֆրիքանտէր ազգին ապագան ապահովուած է:

* * *

Սպանիոյ Մայր-թագուհին ուրբաթ օր Բարիզ հասաւ, ուրկէ Վիէննա պիտի երթայ: 23 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ թագուհին կը թողու իր երկրորդ հայրենիքը: Իր ամուսնոյն Ալֆօնս թագաւորին սնարին վրայ թագուհին ուխտած էր իր խնամակալութեան օրով երբեք չթողուլ Սպանիան: Բայց հիմա որ երբ երկիրը պատանի թագաւորին հովանաւորութեան տակ կը գտնուի, Մայր-թագուհին աւարտած ըլլալ կ'ըզգայ իր բարձր պարտականութիւնը, զոր այնքան եռանդով կատարեց, ամբողջ Եւրոպայի հիացում պատճառելով: Ալֆօնսօ թագաւորը մինչև Ֆրանսայի օսանմանազուխը ընկերացաւ իր մօրը հետ որուն փափաքին համեմատ պաշտօնական ընդունելութիւն տեղի չունեցաւ: Սանմանազուխէն իր զաւկէն բաժնուած ատեն թագուհին շատ լացաւ, որովհետեւ առաջին անգամն էր կը բաժնուէր անկէ: Մինչև Պիարից ամիս կայարաններու մէջ Ֆրանսացիները եւ Սպանիացիները եռանդա-

քին կ'ողջունէին Թագուհին, Թագուհին ի նը-
յան իր սուգին սեւ շրջագգեստ հագած էր :
իր հետն էր աղջիկը Ինֆանդին Մարի Թէ-
թէգ, Տօն Քարլոս գլխուհին, Մ. Բալօմին և
Սպանիոյ Աւստրիական զեապան կոմս Տիւ-
պաքի :

Յրանսական կառավարութեան կողմէ յա-
նուն Մ. Լուպէի Մ. Քոսէի բարի գալուստ
մաղթեց Թագուհիին : Երբ Թագուհին և իր
աղջիկը կը մննէին կայարանէն բազմու-
թիւնը աղաղակեց. « Կեցցէ Թագուհին, կեցցէ
Ինֆանդին, կեցցէ Թագաւորը, կեցցէ Սպա-
նիա : Թագուհին եւ աղջիկը իջած են Ռէ-
վոլի փողոցին մէջ օթել մը, ուր բնակած է
նաեւ Եղիսաբեթ Կայսրուհին : Մարի Քրիս-
թին, այդ յարկին մէջ բնակած էր Ալֆոնսօ
Քազաւորին հետ ամուսնանալէ առաջ :

* * *

Լինչ գնդապետը, որ ինչպէս գրած ենք,
մատնութեան յանցանքով բանտարկութեան
դատապարտուած է, մեծ պատերազմիկ մը
ըլլալէ աւելի լաւ զիւանապէտ մըն է : Դա-
տարանին առջեւ խօսած պաշտպանողակա-
նին մէջ յայտարարեց թէ ինք հարաւային
Աֆրիկէ գացած է ո՛չ թէ կռուելու, այլ իբր
զինուորական թղթակից զանազան թերթի-
քու : Մոնթէօյլ գնդապետին նամակը զոր
Վիպուա-Մարէօյլի տարած էր, վնասակար
բան չէր պարունակեր իր մէջ : Լինչ պոէր
կատակ եղած է, որպէս զի զիւրանայ իր
թղթակցի գործը, իսկ Անգլիացիներուն ան-
գլթութեանց վրայ ծանրանալուն պատճառն
ալ սա էր թէ կ'ուզէր իր ընթերցողներուն
փափաքին գոհացում տալ : Ամբաստանեալը
բնաւ չէր խորհած իրլանտական կիսաբաժին
մը կազմել, Պօէրներու կողմէ իր ն առա-
ջարկ ըլլալէ առաջ. իր ստորակարգեալնե-
րուն ալ արգելած էր կողոպուտ ընել :
Չինուորագրուելու կոչը ամէն անոնց ուղ-
ղած էր, որոնք պոէր հպատակ եղած էին :
Հակառակ այս ճարտար պաշտպանողականին,
գնդապետը պիտի ներկայանայ յանձնաժողո-
վի մը առջեւ, զոր կառավարութիւնը պիտի
անուանէ :

* * *

Ուաշինկթընի ելմտական նախարարու-
թեան վիճակագրական զիւանին մէկ հրատա-
րակութիւնը մեծ անակնկալ մը եւ մտահո-
գութիւն մը պատճառեց : Այդ հրատարակու-
թիւնը որ մանրամասն տեղեկութիւններ կը
հաղորդէ Մ. Նահանգաց ներածումներուն եւ
արտածումներուն վրայ՝ ելմտական տարիին
համար, որ յունիս 30ին աւարտեցաւ, ցոյց
կուտայ թէ Մ Նահանգները ետ մնացած են
Եւրոպայի մէջ կատարուած առեւտրական ար-
շաւանքէն : Նախորդ տարիին հետ բաղդատե-
լով Մ. Նահանգաց արտածումները պակսած
են 406 միլիոն տոլարի չափ, մինչդեռ նե-
րածութիւնները 60 միլիոն տոլար աւելցած
են : Ամէնէն շատ Եւրոպա կատարուած ար-
տածումները քիչցած են. միւս կողմէ հիւսի-
սային Ամերիկայի, Ասիոյ եւ Աֆրիկէի հետ
առեւտրական յարաբերութիւնները աւելցած
են : Հողային բերքերու արտածումը ամէնէն
աւելինուազած է Կալիֆորնիայի երկաթի ալ
զգալի կերպով պակսած են :

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Ամեն մարդ իւր բաղդին ճարտարապետն է :
ՍԱԼԼՍԴԴ
Կնավայել ըլլալը՝ կնոջ ամենամեծ հրա-
պոյրն է :
ԿԼԱՏԸՍԹԸՆ

Անոնք որ ազնիւ խորհուրդներու ընկե-
րակցութիւնը կը վայելեն, բնաւ առանձին
չեն :
ՍԸՐ ՖԻԼԻԲ ՍԻՏՆԻ

Տարին հազար ոսկի կ'արժէ՝ իրերու փայ-
լուն կողմը նայելու ետվորութիւնը ունենալ :
ՏՐ. ՃՕՆՍԸՆ

Բարեկամ ստանալու միջոցը՝ բարեկամ ըլ-
լալն է :
Բ. Վ. ԷՄԵՐՍՈՆ

Ամենամեծ տագնապի ժամանակ կնոջ ա-
ռանձնայատուկ ձիւրն է մեղմացնել մեր դրժ-
բաղդութիւնը :
ՆԱԲՈԼԷՏՆ ՊՕՆԱԲԱՐԴ

Անձկութիւնը կեանքին բոյնն է՝ շատ մեղ-
եւրու եւ աւելի եւս քուսառութեանց ծնողը :

արդ, ինչո՞ւն տեղի տա՞նք անոր երբ գիտենք թե ամբողջ ապագան հօր մը ձեռնով կ'առաջագրուի :

ՊԼԷՐ

Թարգմ. ՎԵՐԳԻՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Սանասարեան վարժարանի փոխադրութեան հարցը տակաւին վերջնական լուծում մը չէ գտած :

Այս մասին կը լսուի նոր լուր մը, որ ամէն կերպով ուրախառիթ ըլլալու հանգամանքը ունի, Սանասարեան վարժարանի կացութեան նկատմամբ :

Խարբերդի Հայ-բողոքական ազգայիններէն Յարութիւն էֆ. Խարբութեան, նամակ մը գրելով Պատրիկ էֆ. Կիւլպէնկեանի, փափաք կը յայտնէ 20,000 կանգուն հող նուիրել Խարբերդի մէջ, քաղաքէն հազիւ 10 վայրկեանի չափ հեռու տեղ մը, գերմանական վարժարանին մօտերը, Սանասարեան վարժարանին շինութեան համար :

Կիւլպէնկեան էֆ. ի ղրկուած նամակը Դաբրիէլ էֆ. Նորատուեկեանի միջոցաւ ղըրկուած էր ճարտարապետ Մելիտոսեան էֆ. ի, որ նուիրելի հողը քննելով անյարմար դատած է զայն, տեղին ցածութեան և օդին անյարմարութեան պատճառաւ :

Ասոր վրայ Խարբութեան էֆ. առաջարկած է 60,000 կանգուն հող նուիրել, տեղը ընդարձակելու և զայն յարմար գարձընելու համար վարժարանի մը շինութեան : Նուիրատուին՝ ջուրի չգոյութիւնը առարկուելով այդ տեղին մէջ, Խարբութեան էֆ. յանձն կ'առնէ վարժարանին ջուրն ալ հայթայթել, բայց աս ալ բաւական չսեպուիր ու Սանասարեանի ճարտարապետը կ'առաջարկէ գոնէ 100,000 կանգուն տեղ մը ունենալ : Մելիտոսեան էֆ. այս մասին տեղեկագրութիւն մը տուած է Խնամակալութեան, որ պիտի որոշէ թէ Սանասարեան վարժարանը նուիրուած տեղի՞ն թէ Ազգին Սորսորի մէջ ունեցած հողին վրայ պէտք է կառուցանել, որուն դիրքը շատ յարմար է վարժարանի մը համար, առողջապահական տեսակէտներով :

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

Հալէպէն Պ. Մարգար Պ. Բալուեան կը գրէ մեզ. « Հալէպի Ներսէսեան երկսեռ վարժարաններու ամալներջի հանդէսը տեղի ունեցաւ յուլիս 7/20ին ժամը 8ին (Ը. Թ.) քաղաքիս Բառասուն Մանկանց Ս. Եկեղեցիին մէջ : Հանդիսատեղին լի էր երկսեռ խուռն բազմութեամբ : Ներկայ էին Կրթական Տեսչութեան կողմէ ներկայացուցիչներ, Խտատիէ վարժարանի Տնօրէնը և ուսուցիչներ : Հանդէսին կը նախագահէր քաղաքիս առաջնորդական փոխանորդ Արժան, Տ. Մեսրոպ Ա. քահանան : Հանդէսը սկսաւ Համիտիյէ քայլերգով մը : Անոր յաջորդեց Արաբերէն գոհաբանական ճառ մը՝ Վեհափառ Կայսեր ուղղուած : Յետոյ յաջորդաբար վարժարանիս երկսեռ սաները արտասանեցին Թուրքերէն, Հայերէն և Յիւանսերէն ընթրի հատուածներ : Այնթապի առաջնորդական փոխանորդ Արժան, Տ. Կարապետ քահանան, որ քաղաքս այցելութեան եկած էր հանգէսին ներկայ գտնուելով Թուրքերէն ճառ մը խօսեցաւ Օգոստոսիա Կայսեր արեւշատութեան : Ճառերէն ետքը երգիչ աշակերտներու և աշակերտուհիներու կողմէ երգուեցան երգեր որոնք ճաճելի տպաւորութիւն մը ըրին հանդիսականներուն վրայ : Անկէ ետքը սկսաւ մրցանակներու և վիճակացոյցներու բաշխումը : Ա. Մրցանակը՝ որ ոսկիէ ժամացոյց մըն էր՝ ստացաւ Յրդ Կարգի աշակերտներէն մէկը իր պարկեշտութեանը և դպրոցական պարտականութեանց մէջ թերի ը գտնուելուն համար : Երաժշտութեան ուսուցիչ Պարոյր էֆ. Անտոնեան նուագեց գեղեցիկ եղանակներ, որուն վրայ հանդիսականները սկսան ցրուիլ գոհ սրտով : 500 զընդ չափ ալ հասոյթ մը ղոյացաւ :

Վարժարանին ներկայ շրջանին Հոգաբարձութիւնը իրեն յանձնուած պաշտօնը ողի թռին և անթերի կեդրով կատարեց բայց հիմա ցաւ ի սիրտ կը յայտնենք թէ երկու անգամ իրենց հրաժարականը մատուցած են քաղաքական ժողովին, որ ընդունած է զայն :

Ուրեմն յայտնելով մեր ցաւակցութիւնները եւ բաղձանք որ անոր անդամները ետ առնեն իրենց հրաժարականը և նորէն ստանձնեն Հայէպի կրթական գործին հոգը :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքա եւ Պարսկաստան. — Բաքէի շոքրեաւով, Կ. Պոլիս բերուեցան երեք գեղեցիկ նոյնքներ զորս Պարսից Շահը նուիրած է Վեհ. Սուլթանին : Այդ նոյնքները, պարսկական թանկագին չալերով զարդարուն բերուեցան Շահին հետեւորդներէն Պապանի ու իւրիւ պէյի կողմէ եւ յանձնուեցան իւրաքանչիւր ասպատանը :

Կայս. քանգարանը. — Կայս. անձնական պալատի տնօրէն հրամանատար Շաքիր փաշա և Կայս. պալատան քարտուղարներէն Ճէվատ պէյ, Համաթի պէյի առաջնորդութեամբ այցելեցին Կայս. Թանգարանը և այն նոր լինքը, որուն բացումը պիտի կատարուի Վեհ. Սուլթանին գահադալութեան տարեգարմին օրը՝ 19 օգոստոս :

Առողջապահական Խորհուրդը նկատելով որ Եգիպտոսէն հեռացողները կարելի է Սուրիոյ կողմը բերթան, որոշեց սահմանազღորելին վրայ քարանդինայի զինուորական զօր մը հաստատել և ցամաքի ճամբով երկրներուն անցքը արգելել : Սուրիոյ ծովեզերքին պահպանութեանը համար երկու շոքրեաւեր յատկացնել, որոնք ամէն տեսակ լրջեաւերու և նաւերու անցագիրները պիտի քննեն : Մինչեւ Տարտանէլ եղած բոլոր տեղերուն պաշտօնեաներուն հրաման որ Եգիպտոսէն առանց քարանդինայի սպասելու եկող նաւերը ու անոնց ազգանքները իսկոյն մաքրանոց զրկուին :

Սելանիկէն կը գրեն թէ երկրաշարժէն հետեւողներուն համար կատարուած հանգանակութիւնը մինչեւ հիմա երեք հարիւր անգամ հասած է : Կուսակալ Հասան Ֆէհմի փաշա երեսուն ոսկի նուիրեր է և Օսմ. Թագան ալ տասը :

Եգիպտոս գտնուող Հէլուան տեղին մէջ կառուցուելիք դիտարանին շինութիւնը մօտերս պիտի սկսի : Այդ առթիւ հինգ հազար եգիպտական ոսկիի վարկ մը տրուած է :

Նեղոսի ջուրերու ածումը, եղած գուշակութեանց հակառակ, այս տարի տակաւին շատ տկար է :

Եգիպտական կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ քոլերայի դէմ : Քոլերայէ վարակեալի մը հետ յարաբերութիւն ունեցող անձ մը եթէ տեղեկութիւն չտայ կառավարութեան, 48 ժամուան տաժանակիր աշխատութեան և 500 զրշ. աուգանքի պիտի դատապարտուի : Քարանթինայի շղթաներու հաստատուելէն ամէն բան սղած է տարապայման կերպով :

Երկրագործական նախարարութիւնը ծանոյց է տիրնէի, Սելանիկի, Գոնեայի, Գասթէմունիի, Ատանայի, Պուրսայի, Սվադի ու Էրզրումի կուսակալութեանց որ այդ նահանգներէն երկուքական տղայ Կ. Պոլիս զրկեն՝ Սէնայի վարժարանին մէջ իրբեւ գիշերօթիկ ընդունուելու համար, որպէս զի երկրագործական մեքենաներու նորոգութեան մասին պէտք եղած հմտութիւնը ստանան :

Ռուսիոյ մայր կայսրուհին անուան տօնախմբութեանը առթիւ Վեհ. Սուլթանը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց Նիքոլա կայսեր :

Րուսիի նահանգներ. — Կայս. Իրատէ մը հրամայեց առեւտրական ու հանրօգուտ շինութեանց և անտառներու, հանքերու ու երկրագործական նախարարութեանց կողմէ մասնագէտ պաշտօնեաներ զրկել՝ Գոսովայի, Մանասղըրի ու Սելանիկի նահանգներուն մէջ հանրօգուտ շինութեանց, արհեստագործութեան ու երկրագործութեան վերաբերեալ հաստատութիւնները քննելու և խճուղինքու ու կամուրջներու շինութիւնները աչքէ անցնելու համար :

Համա-Րաեափի երկաթուղիին վերջին մասին առժամեայ ընդունելութիւնը կատարելու համար յանձնաժողով մը կազմուած է հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան

կողմէ։ Այդ յանձնաժողովը կը բաղկանայ երկաթուղիներու վարչութեան տնօրէն խայրի պէյէ, օգնական Մարկոսեան էֆ.է եւ ուրիշ պաշտօնեաներէ։

Քաղաքային հանգստեան թոշակի անտուկը, անպաշտօն վիճակի յունիսի ամսականները վճարելէ ետքը, սկաւ հանգըստեան կոշուածներու և այրիներու ու որբերու նոյն ամսաթոշակը վճարել։

Ելման կացութիւնը — Վեհ. Սուլթանը բարեհաճած է շնորհել այն կայս. Իրատէն որ կը վերաբերի ելմական բարենորոգման, ինչ որ աւելի եւս պիտի բարձրացնէ օսմ. ելեւմուտքը։ Վեհ. Սուլթանին այս նոր հրամանը՝ մեծ գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ ամէն կողմ, վասն զի ինչպէս ծանուցուեցաւ, մեծապէս չահաւոր է մեր երկրին ելմական բարգաւաճման տեսակէտով։

Իզմիրի մէջ կազմուած առողջապահական յանձնաժողովը որոշեց Եղիպտոսի ժամանումները խիստ հսկողութեան ենթարկել, քաղաքին մաքրութեանը մեծ հոգ տանիլ և կարօտներուն ձրիաբար պէտք եղած դեղերը տալ ապանխումներու համար, Իզմիրի թաղերուն մէջ, համախոնում տեղի չունենալու համար, բնակիչներուն թիւը պիտի զեղչուի, մանաւանդ հրէաբնակ թաղին մէջ։

Տեհե Աղանէն կը գրեն թէ հունձքերը այս տարի շատ առատ ըլլալով, կը գուշակուի թէ մեծաքանակ արտածութիւններ պիտի կատարուին։ Արեւելեան Րումէլիի ու Էտիրնէի ցորենները թէ՛ լաւ տեսակէ են և թէ՛ առատ։

Աւստրիոյ դեսպանատունը խնդրեց Բ. Դուռնէն որ օսմ. կառավարութիւնն ալ մասնակցի սեպտեմբեր 6էն (Ն. Տ.) մինչեւ 21 Վիէննայի մէջ գումարուելիք ձկնորսութեան միջազգային համաժողովին։ Բ. Դուռը ձեռնհաս պաշտօնատան կարծիքը ուզեց այդ մասին։

Էվզաֆի նախարար Ապտուլլահ Ղալիպ փաշա հիւանդ ըլլալով, չկրցաւ ներկայ գտնուիլ նախարարաց խորհուրդին։

Յառաջիկայ թիւով պիտի հրատարակենք Մուսեղ Վարդապետի պատասխանը իր «Մահ Զկայ»՝ յօդուածին դէմ յարուցուած աղմուկներուն նկատմամբ։

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Ո Ս Կ Ե Ղ Է Ն Բ Ա Ն Ա Լ Ի ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ

360 էջ

Խիստ կարճ ժամանակի մէջ կ'ուսուցանէ կարդալ եւ հասկնալ, խօսիլ եւ շարադրել, զիւրին եւ զուարդալի կերպով։

Կեդրոնատեղի Թ. Մատթէոսեան վաճառատունը, Կ. Պոլիս։

Գին 15 զրշ.

Ռ Ո Պ Է Ը Դ Ք Ո Լ Է Զ

Վարժարանին յառաջիկայ տարեշրջանի պիտի սկսի Երկուշաբթի Սեպտ. 2/15, կարգադրութիւններ եղած են նոր դիւրութիւններ տալու վաճառականական ուսմանց համար Մնայուն բժիշկ մը՝ աշակերտներու առողջութեան, մարմնամարզներուն ու խաղերուն, ինչպէս նաեւ վարժարանին ընդհանուր առողջապահական վիճակին վրայ պիտի հսկէ։ Այս տարի կը բացուի նաեւ փոքր տղոց յատկացուած նոր շէնքը, մասնաւոր հսկողութեան տակ, ուր կարելի պիտի ըլլայ այսուհետեւ մինչեւ 10 տարեկան աշակերտներ ընդունիլ։

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԽԹԻՒՃԵԱՆ

Տէր եւ ՏՅՈՐԷՆ

Տպագ. ՆՇԱՆ. Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Պապը Ալի Գասսէսի Իգսամ լրագրից դիմ թիւ 38

usm-
sum-
ն զի
սմբ:

անի
ղրի
անա.

բնի
կար.
թիւ.
գ ւ.
առող-
էրու.
առող-
է: Ար
աւակաց-
ութեան
ընտել:

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Թ Է Յ

Ը Ն Տ Ի Ր

Լ Ո Տ Ա Ի Է Տ

Խ Ն Ա Յ Ո Ղ Ա Կ Ա Ն

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը պատրաստ՝ և թէ օր ըստ օրէ հասնող թարմ և աղնուագոյն տեսակ թէյերով կրնայ այսօր անմրցելի աժանութեամբ գոհացում տալ նոյն իսկ էն խստապահանջ թէյի սիրահարներու: ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ հաստատութիւնը կը թղթակցի գաւառներու հետ եւ յանձնարարութիւններ կը կատարուին ամենայն ճշգրտութեամբ:

Աժան, ընտիր ու հոտաւէտ թէյ գործածողներու ջերմապէս կը յանձնարարենք ան- զամ մը այցելել Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ և Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը, Ճէլալ-Պէյ խանի կից թիւ 10, ուր պիտի գտնեն մեծաքանակ և փոքրաքանակ թէյի ճոխ մթերք մը: Ա. Ժ. Ա. Ն

Հ Ա Յ Ո Ւ Հ Ե Ա Յ Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն

Ա Տ Ա Բ Ա Ջ Ա Ր

Վարժարանին նոր տարեշրջանը պիտի սկսի սեպտեմբեր 10ին (Ն. Տ.) Դշ.: Գի- չերօթիկներու տարեթուշակն է 12 օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարել սեպտեմբերի սկիզբը և միւս կէսը յունվարի մէջ, Դաշ- նակի դաս առնողները 3՝ իսկ երգեհոնի դաս առնողները 1½ ոսկի աւելի կը վճարեն:

Վարժարանին յայտագիրը փափաքող- ներուն Բձրի կը շրկուի: Բանակցութեանց համար գրել Տոքթ. Ս. Գալալճեանի, ա- տենապետ խնամակալութեան, Ատաբազար:

Բ Ա Ր Ջ Ր Ա Գ Ո Յ Ն Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն

Պ Ա Ր Տ Ի Ջ Ա Կ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը կ'սկսի Սեպտ. 10 (Ն. Տ.) Դշ.: Տարեթուշակն է գիչերօթիկներուն համար 16 օսմ. ոսկի ո- րուն կէսը վճարելի է Սեպտեմբերի սկիզբը, և միւս կէսը՝ Յունվարի մէջ:

Վարժարանիս Տնօրէնին որդին, Մր. Բ. Զէյմպլըս, Գանատայի մէկ նշանաւոր Հա

մալսարանին մէջ փայլուն ընթացք մը աւար- տելէ և Ուսուցիչ Արուեստից տիտղոսին ար- ժանալէ վերջ, կը վերադառնայ յառաջիկայ տարի, ստանձնելու համար հաստատութեանս Անգլիերէն դասերու մեծագոյն մասը, նա- խապատ. կարգերէն մինչև Բարձրագոյն կարգը, և աշակերտները վարժեցնելու հա- մար այդ լեզուաւ՝ ինչպէս գրելու նոյնպէս խօսելու մէջ. իր դասախօսութեան լեզուն պիտի ըլլայ միայն Անգլիերէն: Միևնոյն ժամանակ, պիտի չարունակուին Անգլ. — Հայ. Թարգմանութեան վարժութիւնները ընդ զաստատուններու խնամքին տակ:

Ջութակահարութեան կանոնաւոր դաս պիտի տրուի փափաքող աշակերտներուն, տարեկան երկու օսմ. ոսկիի յաւելուածական վճարումով:

Վարժարանիս պարտէզին կցուեցան վեր- ջերս ընդարձակ գետիններ, որոնք նոր դիւ- րիւթիւններ պիտի տան աշակերտներուն զբօսանքի ժամերը աւելի հաճելի ընելու:

Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Մր. Ո. Ո. Բիթի, Պայպլը Հառու, Կ. Պօլիս, կամ վարժարանիս Տնօրէն Տր. Բ. Զէյմպլըսի, նամակները ուղղելով Պայպլը Հառու: